

Kemâl Ümmî Divânı'nda Seslenme Sözleri

Celal ERYİĞİT*

Araştırma Makalesi

*Dr. Öğr. Üyesi Celal Eryiğit,
Burdur Mehmet Akif Ersoy
Üniversitesi, Tefenni Meslek
Yüksekokulu, Büro Hizmetleri
ve Seketerlik Bölümü

ORCID: 0000-0003-1385-7620

E-posta:

celaleryigit@mehmetakif.edu.tr

ÖZET

İletişim geçmişten bugüne kadar yaşamımızda çok büyük yer kaplamaktadır. Etkili bir iletişimin gerçekleşmesi için ise seslenen ile seslenilen arasında bir bağın kurulması gerekir. Bu da çoğunlukla seslenme sözleriyle mümkün olmaktadır. Seslenme sözleri okuyucu ve dinleyiciyi etkilemek için kullanılan bir hitap veya doğrudan konuşma biçimidir. Eski Türkçeden günümüz edebiyatına kadar birçok metinde örneklerine rastlanmaktadır. Bu çalışmada *Kemâl Ümmî Divânı* esas alınarak seslenme sözlerinin yapı özellikleri ve muhatapları tespit edilmeye çalışılmıştır. Divân seslenme sözleri açısından zengin bir eserdir. Şiirlerdeki seslenme sözlerinin çeşitliliği şairin dilin olanaklarını maharetle kullandığını göstermektedir. Çalışmada seslenme sözleri yapısına göre *Seslenme Ünlemleri* ve *Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Yapılar* şeklinde iki başlıkta ele alınmıştır. Muhataplarına göre ise *Allah'a Yönelik Seslenme İfadeleri*, *Canlı Varlıklara Yönelik Seslenme İfadeleri*, *Cansız Varlıklara Yönelik Seslenme İfadeleri* ve *Şairin Kendisine Yönelik Seslenme İfadeleri* olarak gruplanmıştır. Eserde *Yapısına Göre 330 Seslenme Sözü* tespit edilmiştir. *Muhataplarına Göre Seslenme Sözlerinin* sayısı ise 325'tir. Metinde tespit edilen seslenme sözlerinin çoğu ünlem grubudur. *Seslenme Ünlemi + Kelime* ve *Seslenme Ünlemi + Kelime Grubu* biçiminde 281 seslenme sözü vardır. Kemâl Ümmî Divânı'nda en çok seslenilen kelime *gönüldür*. 53 yerde tekrar edilmiştir. Şairin bu sözü sıkça kullanması eserin tasavvufi bir anlayış ile kaleme alındığını ve öğüt yönü ağır basan bir niteliğe sahip olduğunu gösterir.

Anahtar Kelimeler: seslenme sözleri, ünlem, Kemâl Ümmî Divânı, kelime grubu

Başvuru Tarihi: 08.10.2025

Kabul Tarihi: 25.12.2025

Yayımlanma Tarihi: 31.12.2025

Atıf: Eryiğit, C. (2025), "Kemâl Ümmî Divânı'nda Seslenme Sözleri", *BUEFD*, 10(2), 123-168.
<https://doi.org/10.70916/buefd.1799337>

Address Forms in the Kemâl Ümmî Divân

Celal ERYİĞİT*

Research Article

*Asst. Prof. Celal Eryiğit, Burdur
Mehmet Akif Ersoy University,
Tefenni Vocational School,
Department of Office Services
and Secretariat

ORCID: 0000-0003-1385-7620
E-mail:
celaleryigit@mehmetakif.edu.tr

ABSTRACT

Communication has had a very large place in our lives from past to present. In order for effective communication to occur, a bond must be established between the speaker and the one being addressed. This is mostly possible through the words of address. Address words have a long history in our language's vocabulary. Examples can be found in many texts from Old Turkish to today's literature. In this study, an attempt was made to determine the structural features and addressees of the words of address based on the *Kemâl Ümmî Divân*. The Divân is a rich work in terms of words of address. The variety of words of address in the poems shows that the poet skillfully uses the possibilities of the language. In the study, the words of address are discussed under two headings according to their structure: *Exclamations of Address* and *Structures Used as Words of Address*. According to their addressees, they are grouped as *Expressions of Address Towards Allah*, *Expressions of Address Towards Living Beings*, *Expressions of Address Towards Inanimate Beings* and *Expressions of Address Towards the Poet Himself*. In the work, 330 interjections were identified according to their structure. The number of interjections based on their addressees is 325. The most frequently used word in Kemâl Ümmî's Divan is *göğül*, repeated 53 times. The poet's frequent use of this phrase indicates that the work was written with a Sufi perspective and has a strong didactic tone.

Keywords: address forms, exclamation, Kemâl Ümmî Divânı, phrase

Submitted Date: 08.10.2025

Accepted Date: 25.12.2025

Published Date: 31.12.2025

Citation: Eryiğit, C. (2025),
"Address Forms in the Kemâl Ümmî
Divân", *BUEFD*, 10(2), 123-168.
[https://doi.org/
10.70916/buefd.1799337](https://doi.org/10.70916/buefd.1799337)

Giriş

Seslenme, Türkçe Sözlük'te (2005, s. 1740) “sözü birine veya birilerine yöneltme, hitap” anlamına gelen iletişimde önemli bir rolü olan unsurdur. İletişimin meydana gelmesinde uyarıcı, uyaran ve dikkat çekici işlevini yerine getirir. Vericinin alıcıya mesajı yazılı veya sözlü olarak aktarırken önce ona seslenir ve bu seslenmeler aracılığıyla alıcıyı iletişim ortamına dâhil ederek mesajını aktarır. Seslenmeler verici ve alıcının durumlarına, birbirleriyle ilişkilerine ve mesajın niteliğine uygun olarak seslenme ünlemleriyle beraber kullanılırlar (Alyılmaz, 2015, s. 36).

Dünyadaki tüm dillerde insanlar arasındaki iletişimi sağlayan en temel yollardan biri hitap biçimlerinin kullanılmasıdır. İnsanlar dil vasıtasıyla birçok farklı amaç ve nedenle birine veya bir şeylere seslenir. Bu seslenmeler dikkat çekme, uyarma, çağırma, harekete geçirme, statü gösterme, samimiyet gösterme, şerefleendirme, iletişimi kontrol etme, çeşitli duyguları yansıtma, hakaret etme, aşağılama, sitem etme, tehdit etme, yardım talep etme, dua etme vb. çeşitli gaye veya nedenlerle içinde bulunulan kültür, cinsiyet, samimiyet, seslenen ve seslenilenin türü gibi değişebilir özelliklere bağlı olarak farklı biçimlerde gerçekleşebilir (Doğru, 2018, s. 135-136).

Dilde kullanılan ve kime neye seslenildiğini bildiren her unsur seslenme sözünü oluşturur. Kişinin özel ismi, akrabalık ve millet isimleri, kişinin toplumdaki işi ve makamını aktaran sözler, ilişki bildiren sözler, çeşitli takma isimler ve hayvan isimleri, cansız varlık isimleri, coğrafyayla ilgili isimler, seslenme sözü veya seslenme görevi üstlenebilir (Karaağaç, 2013, s. 695).

Bu sözler dilin duygusal ve toplumsal özelliğini gösteren önemli öğelerdir. Yakınlık kurmak, bir şeye doğrudan yönelmek, dikkat çekmek, saygı bağına oluşturmak için kullanılırlar. İletişimin olduğu her yerde seslenme sözleri bulunmaktadır. İnsanların cinsiyeti, mesleği, yaşı, statüsü fark etmeksizin iletişimin doğal bir parçası olarak herkes tarafından tercih edilir.

Bunlar tek bir sesten oluşabileceği gibi birden fazla sesten de oluşabilir. Bir kelime ve bir kelime grubu tek başına seslenme sözü içerebilir. Tek kelimeden oluşan bir seslenme sözü cümle kadar anlamlıdır çünkü iletişimde tek başına hitap görevini yerine getirir.

Seslenme ifadelerinde kullanılan kelimeler; dilin etkileyici biçimde ortaya konulmasında, edebî olarak ifade edilmesinde görülen somut örneklerdir. Bu bakımdan dilin yapısında bulunan seslenmeler, dilin zenginliğini ve o dili konuşan kişilerin dili kullanabilme yeteneğini göstermektedir (Yıldırım, 2017, s. 124).

Seslenme sözleri, iletişimin sürdürülmesinde görev üstlenen ve seslenen ile seslenilen arasında bağ kuran unsurlardır. Bunlar sözlü anlatımda vurgu ve tonlama ile yazılı anlatımda seslenme ve çağırma ile ortaya çıkmaktadır. Seslenme sözleri seslenme ünlemi yerine kullanılan sözler olarak da değerlendirilir. Seslenme ünlemleri ve seslenme

sözleri birbirinden bağımsız unsurlar olarak kullanılabildiği gibi birlikte de kullanılırlar (Alan, 2021, s. 85).

Dilimizde seslenme sözlerinin konuşma ve yazı dilinde farklı ifade biçimleri vardır. Bu sözler konuşma dilinde yazı diline göre daha kolay ayırt edilebilir. Konuşma dilinde bunlar farklı tonlama ve vurguyla karşılanır; yazı dilinde ünlem, virgül gibi noktalama işaretlerinin bulunması gerekir. Yazıda bir söz tek başına seslenme sözü olarak kullanılsa da genellikle bir ünlem veya hitap unsuruna ihtiyaç duyar. Dolayısıyla yazılı anlatımda seslenmeler bağlamdan yola çıkarak sezgisel olarak tespit edilebilir (Uysal, 2022, s. 842).

Türkçede hitap ifadeleriyle ilgili sınıflandırmalar yapılmıştır. En kapsamlı çalışma Özezen'e (2004, s. 2265-2276) aittir. Bunlar seslenme sözünü oluşturan yapılar, tek kelimelik seslenme biçimleri, söz öbekleriyle seslenme biçimleri, seslenme işlevli cümle biçimleri, karma biçimler olmak üzere beş gruba ayrılmaktadır. Bunlara bazı alt ulamlar eklenmekte ancak sınıflandırmada genel bir uzlaşma bulunmamaktadır. Kimi tasniflerin belirli hitap ulamlarını sınıflandırmaya dâhil etmediği, kimi tasniflerin ise hitap ifadelerini çok sayıda alt ulama ayırarak düzenleyici özellikleri göz ardı ettiği görülmektedir (Özer ve Akcan, 2022, s. 386).

Seslenme sözlerinin kelime türü açısından değerlendirildiğinde araştırmacılar arasında farklı görüşlerin hâkim olduğu görülür. Bunlar genellikle ünlem olarak değerlendirilmekle beraber ünlemler de kimi kaynakta edat, kimi kaynakta ise bağımsız kelime çeşidi olarak ele alınmaktadır. Bilgegil (2009, s. 223); Ergin (1981, s. 329); Gülensoy (1998, s. 240); Hacıeminoğlu (2005, s. 284); Karaağaç (2012, s. 437) ünlemleri edat başlığı altında; Atabay vd. (2003, s. 155); Banguoğlu (2015, s. 396); Ediskun (2017, s. 322); Emre (1945, s. 553); Hengirmen (2015, s. 197); Karahan ise (2010, s. 70) bağımsız kelime türü olarak değerlendirmişlerdir. Korkmaz (2014, s. 966) ünlemleri görevli kelime ve müstakil kelime şeklinde iki grupta ele almıştır.

Seslenme sözlerinin genel değerlendirmeler neticesinde ünlemler veya edatlar içerisinde yer alması yaygın bir görüştür fakat seslenme sözlerinin bu kelime türleri dışında da kullanılabileceği görüşleri vardır. Seni ve sizi zamirlerinin seslenme sözü olarak kullanıldığı gibi (Özezen, 2019, s. 732) isim, fiil, sıfat türleri de seslenme sözü olarak kullanılmaktadır. Bu kelimeler bilindiği üzere tek anlamlı ve tek görevli değildir. Bir kelimeye birden fazla yüklenen görev bulunmaktadır. Örneğin sıfat olan bir kelime aynı zamanda ünlem göreviyle kullanılıp seslenme bildirmektedir (Demirbaş, 2017, s. 2158).

Amaç

Çalışmada seslenme sözlerini tespit ederek şairin kendisine özgü anlatış biçimini belirlemek ve yapılacak çalışmalara katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Kemâl Ümmî Divânı'nda seslenme sözlerinin ne olduğu, bu sözlerin yapısının neler ve muhataplarının kimler olduğu sorularına cevap aranacaktır. Ayrıca eserde daha çok tercih edilen seslenme sözlerinin ne olduğu belirlenmeye çalışılacaktır.

Yöntem

Bu çalışmada Öztürk (1991) tarafından hazırlanan Kemâl Ümmî Divânı (Metin ve İndeks) adlı eser esas alınmıştır. Divân taranarak seslenme sözlerinin geçtiği beyitler tespit edilmiştir. Belirlenen seslenme sözleri yapısı ve muhatabına göre tasnif edilmiştir. Sınıflandırma ve başlıklar belirlenirken Özezen'in (2004, 2265-2276) Türkiye Türkçesi Konuşma Dilinde Seslenme Biçimleri Üzerine Gözlemler Genel Sınıflama adlı çalışmasıyla Alan'ın (2021, s. 83-111) Yunus Emre Divânı'nda Seslenme Sözleri adlı çalışmasından yararlanılmıştır.

Seslenme sözleri birinci bölümde yapısına göre ele alınmıştır. *Seslenme Ünlemleri ve Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Yapılar* şeklinde iki alt başlıkla incelenmiştir. Seslenme sözü olarak kullanılan yapılar sayıca fazla olduğundan *Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Kelimeler* ve *Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Kelime Grupları* biçiminde gruplara ayrılmıştır. Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Kelimeler *Tür İsmi, Özel İsim, Nitelik İsmi*; Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Kelime Grupları *İsim Tamlaması, Sıfat Tamlaması, Özel İsim Grubu, Ünvan Grubu, Fiilimsi Grubu, Ünlem Grubu* şeklinde tasnif edilmiştir. Ünlem Grubu çalışmanın en hacimli bölümüdür. Tespit edilen seslenme sözlerinin çoğu bu bölümde yer almaktadır. Dolayısıyla Ünlem Grubu *Seslenme Ünlemi + Kelime Yapısında Seslenme Sözleri ve Seslenme Ünlemi + Kelime Grubu Yapısında Seslenme Sözleri* başlıklarıyla gruplara ayrılarak incelenmiştir.

Seslenme sözleri, muhataplarına göre *Allah'a Yönelik Seslenme İfadeleri, Canlı Varlıklara Yönelik Seslenme İfadeleri, Cansız Varlıklara Yönelik Seslenme İfadeleri* ve *Şairin Kendisine Yönelik Seslenme İfadeleri* şeklinde gruplanmıştır.

Tespit edilen seslenme sözleri her başlığın altında tablolarda verilmiştir. Tablolarda seslenme sözü ile bu sözlerin geçtiği beyit numarası yazılmıştır. Verilerin sayıca fazla olmasından dolayı seslenme sözlerinin geçtiği birkaç beyit eserde geçtiği biçimiyle verilmiştir. Kemâl Ümmî Divânı'nda şair insanları dinî konularda uyarmak, onlara fayda sağlamak, yol göstermek, düşüncelerini benimsetmek için seslenme sözlerine devamlı başvurmuştur. Kemâl Ümmî'nin farklı gaye ve nedenlerle, farklı şekillerde şahıslara seslendiği görülür.

1. Kemâl Ümmî ve Divânı

Kemâl Ümmî, XV. yüzyılın ilk yarısında yaşayan Osmanlı şiirinde önemli bir yer tutan Anadolu sahasının mürit, derviş ve halifelerinden olan ilk mutasavvıf Türk şairlerindendir. Şiirlerindeki içerik yönüyle Yunus Emre'nin takipçilerinden biri olmuştur. XV. yüzyılda az sayıda hece veznini kullanmakla beraber genel olarak aruz vezniyle kaside, gazel, mesnevi gibi nazım şekilleriyle şiirler söylemiş, kendisinden sonraki bazı şairlere örnek olmuş bir şahsiyettir (Altınova ve Kandemir, 2020, s. 890). Tasavvuf şiirine sağladığı katkılardan dolayı Osmanlı İmparatorluğu'nun kültürel ve edebî manzarasında kalıcı bir etki bırakarak onu şiir ve maneviyat alanlarında saygı duyulan bir kişi hâline getirmiştir.

Dîvân başta olmak üzere *Kırk Armağan*, *Risâle-i İman*, *Rişle-i Vefat*, *Hikâye-i Hazire-i Kuds*, *Ahlâk Risâlesi* olmak üzere 6 eseri bulunmaktadır (Çatak ve Vural, 2022, s. 120). Eserleri incelendiğinde sade bir dil kullandığı ve Türkçe kelimelere çok fazla başvurduğu fark edilir. Sadece tevhid, münacat ve naatlarında işlediği konuların gereği olarak Arapça kelimeler, tamlamalar ve ibareler bulunur. Bazı beyitlerinde az da olsa Farsça ifadeler de yer alır ancak onun dinî nitelikteki şiirlerinde bile Türkçe kelimelerin yer aldığı görülür. Nasihat niteliğindeki sözlerinde ise Türkçe sözler ağırlıklıdır (Ünver, 1986, s. 25).

Günümüze kadar yapılan farklı çalışmalardan anlaşıldığı üzere Kemâl Ümmî'nin Divânı'na ait 51 değişik yazma vardır. Ancak bunların önemli bir kısmının istinsah tarihi ya belirsiz ya da daha sonraki yüzyıllara aittir. Kimi yazmanın da başından ve sonundan eksiklikleri vardır (Aktan, 2006, s. 100).

Kemâl Ümmî'nin Divân'ı şairin dünya görüşünü, tasavvuf anlayışını, sanatçı kişiliğini en iyi yansıtan eseridir. Eserde, bir Sünni inancına bağlı bir dindarın ilahi aşkla söylediği manzumeler, tasavvuf anlayışını ifade eden manzumeler görülür. Birtakım ahlaki anlayışı din ve tasavvuf ile birleştiren beyitler de bulunur. Şairin dindar ve mutasavvıf karakterini ön plana çıkarmak istemesine rağmen aruz veznini kullanması, kafiyei sağlam bir şekilde yerine koyması, cinasları kullanması Divân'da göz ardı edilemeyecek bir sanat anlayışının hâkim olmasını sağlamıştır (Yavuzer, 1997, s. 48).

Eser, şairin yaratıcılığını ve yeteneğini ortaya koyarak Türk şiir anlayışında özel bir yer edinmesini sağlamıştır. Eserde dil ve şiir tekniği ustaca kullanılmış; imgeleme, metafor ve sembolizmle içerik zenginleştirilmiştir. Konusu itibarıyla tasavvufi özellik gösteren Divân'da buna bağlı olarak hadis ve ayetler, Farsça ve Arapça ifadeler, tasavvuf ile ilgili terimler yer almaktadır. Arapça ve Farsça dillerinin etkisiyle Divân'da kullanılan dil kimi zaman ağır olsa da genel olarak sadedir. Deyimlere, atasözlerine ve yerel söyleyişlere yer vermiştir.¹ Yazıldığı dönemden dolayı Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini içerdiği için eskicil kelimelerin kullanıldığı görülmektedir (Balbaba, 2009, s. 7).

2. Seslenme Sözlerinin Yapısı

Şair eserinde muhatap olduğu kişilere kimi zaman tek bir seslenme ünlemiyle kimi zaman da kelime ve kelime grubuyla seslenir. Bunlar *Seslenme Ünlemleri* ve *Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Yapılar* biçiminde iki başlıkta ele alınmıştır.

2.1. Seslenme Ünlemleri

Kemâl Ümmî Divân'ında seslenme ünlemleri genel olarak bir kelime veya kelime grubuyla kullanılmaktadır. Ünlem grubu başlığı altında bu kullanımlar gösterilmiştir. Bu tür seslenme ünlemleri ise hitap edilen kimselerden çok muhatabın ilgisini üzerinde toplamak için kullanılan seslenme sözleridir. Metinde *ayâ*, *eyâ*, *hey*, *iy*, *yâ* ünlemleri bulunmaktadır. Bunlar içinde en çok 11 kullanım ile *hey* ünlemi mevcuttur.

Hey yûri cānān iste cānıñı terk it / Şıdķ u yaķınle gel gümānuñı terk it (89/1)

¹örnekler için bk. Karasu, B. (2023).

İy ol ki hemîşe 'amel-i bâb u sıvâdur / Kim dir saña kim dîni kı ev bâb sıvadır (139/1)

Tablo 1 Seslenme Ünlemi Yapısındaki Kelimeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
ayâ	10/2, 43/9
eyâ	24/2
hey	50/14, 56/9, 57/2, 85/5, 86/21, 89/1, 107/33, 113/8, 121/3, 124/17, 134/7
iy	2/92, 6/140, 30/9, 43/44, 46/29, 118/13, 124/14, 139/1
yâ	48/6, 54/4, 68/1, 77/1, 84/7, 95/2, 108/38, 114/6, 116-II/6, 129/7

2.2. Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Yapılar

Bu tür seslenme sözleri bir seslenme ünlemi olmadan kelime veya kelime grubu olarak kullanılan yapılardır.

Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Kelimeler ve *Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Kelime Grupları* biçiminde iki başlıkta sınıflandırılmıştır.

2.2.1. Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Kelimeler

Kemâl Ümmî Divânı'nda *tür ismi*, *özel isim* ve *nitelik ismi* olmak üzere üç tür seslenme sözü bulunmaktadır. 22 kelime seslenme sözü olarak kullanılmıştır.

2.2.1.1. Tür İsmi

Tür ismi olarak 6 kelime seslenme sözü olarak kullanılmıştır. Bunlar içinde en çok kullanılan *gönül* kelimesidir. Tasavvuf düşüncesinde önemli yeri olan *gönül* kelimesinin 53 yerde kullanımı vardır.

Ben çü nokşanam var adum Kemâl Ümmî ise / Adla menzille kaçan bir olur **adaşlar** (106/24)

Ne 'aceb hâste ki bir demde gezer yir ü gögi / Ne sağa benzedeler seni ne bimâra **gönül** (116-V/3)

Tablo 2 Tür Adı Yapısındaki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
'azîzim	82/11
adaşlar	106/24
âdem	11/2
dost	119/9
dostlarım	5/69
gönül	116-I/1, 116-I/2, 116-I/3, 116-I/4, 116-I/5, 116-I/6, 116-I/7, 116-I/8, 116-II/1, 116-II/2, 116-II/3, 116-II/4, 116-II/5, 116-II/6, 116-II/7, 116-II/8, 116-II/9, 116-II/10, 116-II/11, 116-II/12, 116-

III/1, 116-III/2, 116-III/3, 116-III/4, 116-III/5, 116-III/6, 116-III/7, 116-III/8, 116-III/9, 116-III/10, 116-III/11, 116- III/12, 116-IV/1, 116-IV/2, 116-IV/3, 116-IV/4, 116-IV/5, 116-IV/6, 116-IV/7, 116-IV/8, 116-IV/9, 116-IV/10, 116- IV/11, 116-IV/12, 116-V/2, 116-V/3, 116-V/4, 116-V/5, 116-V/6, 116-V/7, 116-V/9, 116-V/10, 116-V/11

2.2.1.2. Özel İsim

Metinde seslenme sözü olarak kullanılan özel adların tamamı Allah'a yapılan seslenmelerdir. 14 kelime kullanılmıştır. Bunlar arasında en çok *İlāhī* kelimesi geçmektedir. 19 yerde kullanılmıştır.

Budur derdim ki bī-derdem **İlāhī** / Girü derd ister her bir yāre senden (70/2)

Hudāvendāne hoş hikmetlerün var / Ki kıldın yogiken 'ālemleri var (2/1)

Tablo 3 Özel İsim Yapısındaki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
Allāh	5/1
Allāhum	100/8
Cebbār	4/16
Çalap	5/8, 6/42
Hak	5/8, 11/4
Hekīm	70/3
Hudavendāne	2/1
Hūdāvendā	68/13, 79/15
İlāh	83/6
İlāhī	2/29, 2/31, 2/37, 2/81, 2/96, 3/137, 3/16, 5/147, 40/5, 41/38, 68/12, 70/1, 70/2, 70/4, 70/10, 71/12, 79/1, 79/4, 82/17
Rızvān	5/8
Ta'āla'l-lāh	9/1
Teñri	71/9, 128/1
Velī	2/6, 2/52, 4/87, 54/3, 70/7, 79/10, 79/12

2.2.1.3. Nitelik İsmi

Metinde *'āşıklar* ve *gāfil* kelimeleri nitelik ismi olarak yer almaktadır. Birer yerde kullanımı mevcuttur.

Bilün **'āşıklar** ... / Anuñ ğayrine meyl itmek hātādur (73/5)

Gāfil ne çok yatduñ uyan hırşdur seni yoldan kıoyan / Ger olasın 'aşka uyan yol varasın yol varasın (93/4)

2.2.2. Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Kelime Grupları

Bu seslenme sözleri birden çok kelimededen oluşmaktadır. *İsim Tamlaması*, *Sıfat Tamlaması*, *Özel İsim Grubu*, *Ünvan Grubu*, *Fiilimsi Grubu* ve *Ünlem Grubu* şeklinde altı başlıkta örnekleri tespit edilmiştir.

2.2.2.1. İsim Tamlaması

Metinde *'allāme-i dānā*, *Muḥammed-i 'Arabī* olmak üzere iki tane isim tamlaması şeklinde seslenme sözü mevcuttur. Birer yerde kullanımları görülmüştür.

Ḳamu şaḥābeile ḥalka dönüp aydurdı / **Muḥammed-i 'Arabī** lā ilāhe illāllāh (6/52)

Resülü'llāh-i a'zamsın mükerrerremlerden ekremsin / Ḳamu 'alemden ā'lemsin ki sen **'allāme-i dānā** (10/12)

2.2.2.2. Sıfat Tamlaması

İki yerde sıfat tamlaması şeklinde seslenme sözü yer almaktadır. Birer dizede geçmektedir.

İy her ümemün şāfi'i ḡaffār ḳatında / **Geçmiş geçecek yazuḡı maḡfūr Muḥammed** (12/15)

Ölmez ü göçmez ü ḳonmaz pādişāh / **Yimez ü içmez uyumaz pāk İlāh** (1/13)

2.2.2.3. Özel İsim Grubu

Ümmî Kemāl metinde kullanılan özel isim grubudur. 26 yerde tespit edilmiştir.

Saḡa be-küllü ḡam yok deminde **Ümmî Kemāl** / Meḡer iremedi lā ilāhe illāllāh (6/78)

Tablo 4 Özel İsim Grubundaki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
Ümmî Kemāl	6/78, 6/122, 6/164, 7/9, 19/7, 21/20, 22/5, 25/11, 27/18, 29/1, 29/11, 30/15, 30/18, 33/21, 34/24, 39/20, 60/24, 76/17, 89/8, 90/15, 110/33, 116-III/9, 116-V/11, 124/17, 128/9, 132/13

2.2.2.4. Ünvan Grubu

Sadece *Kemāl Ümmî* ünvan grubu olarak kullanılan bir seslenme sözüdür. 31 yerde örneği mevcuttur.

Geç bu köprüden **Kemāl Ümmî** kaç ol dostdan yaḡa / Yoḡsa ardından ḡarāmî leşkeri şeytān yiter (107/34)

Tablo 5 Ünvan Grubundaki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
Kemāl Ümmî	41/39, 42/36, 44/13, 45/14, 46/59, 47/18, 50/27, 65/10, 66/11, 69/28, 71/11, 73/18, 77/11, 80/12, 81/19,

82/16, 86/48, 91/16, 93/13, 95/16,
96/14, 101/12, 107/34, 109/12, 112/41,
114/23, 115/13, 119/15, 122/27,
123/13, 131/10

2.2.2.5. Fiilimsi Grubu

Eserde fiilimsi grubu olarak sadece sıfat-fiil grubu örnekleri saptanmıştır.

2.2.2.5.1. Sıfat-Fiil Grubu

16 sıfat-fiil grubu seslenme sözü olarak kaydedilmiştir. Birer yerde kullanımları vardır.

Cümle halkuñ şırr-ı 'aybın gözleyen / Kullarunuñ dürlü 'aybın gizleyen (1/17)

İy her yazıkdan o dünyāda şakınıcılarım / 'Azāb-ı hışmım añup itmeyicilerim (5/70)

Tablo 6 Sıfat-Fiil Grubundaki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
'azāb-ı hışmım añup itmeyicilerim	5/70
baña inanuben ārām olıcılarım	5/71
cümle halkuñ şırr-ı 'aybın gözleyen	1/17
diñlemedin anlayan u işiden	1/16
ğayibde 'ahdime kōrkup vefā kılıcılarım	5/71
hükmine her nesneyi fermān iden	1/6
kāmīl insān idüp ihsān eyleyen	1/8
kan u müşğ ü nuṭfeyi insān iden	1/7
kullarunuñ dürlü 'aybın gizleyen	1/17
kuru çubukdan yaş üzüm bitüren	1/12
ölü yirleri hayāta getüren	1/12
sensin ayruk pes dağı kimdür viren	1/14
şormadan bilen ü bakmadan gören	1/15
şunmadın dutan u atmadın uran	1/15
şol dikenden gül şadefden dürr viren	1/14
şanışıksuz bir yalañuz iş iden	1/16

2.2.2.6. Ünlem Grubu

Kemāl Ümmî Divânı'nda en fazla ünlem grubuyla yapılan seslenme sözleri yer almaktadır. *Seslenme Ünlemi + Kelime* ve *Seslenme Ünlemi + Kelime Grubu* şeklinde iki başlıkla örnekleri bulunmaktadır.

2.2.2.6.1. Seslenme Ünlemi + Kelime Yapısında Seslenme Sözleri

Seslenme Ünlemi + Tür İsmi, *Seslenme Ünlemi + Özel İsim* ve *Seslenme Ünlemi + Nitelik İsmi* olmak üzere üç grupta örnekleri bulunmaktadır.

2.2.2.6.1.1. Seslenme Ünlemi + Tür İsmi

Seslenme Ünlemi + Tür İsmi biçiminde 58 seslenme sözü tespit edilmiştir. Bunlar içinde en çok *iy göñül* sözü kullanılmaktadır. 8 yerde örneği mevcuttur.

Özüñ siñeñden alu yazuğun cebelden ulu / Yiter qadrüñden ağır yüki *iy Һammāl*
(29/12)

iy qarındaş gel ki bayrāmdur bugün / Atam anam sana qurbān tevbe kıl (86/16)

iy muhibler vecdine gülüp yalan aqlardın / Nice qan aqlamasun bağı töludur başlar
(106/7)

Tablo 7 Seslenme Ünlemi + Tür İsmi Yapısındaki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
eyā şāhib	10/4
iy 'aziz	4/164, 4/183, 28/6, 65/1, 103/3, 108/21
iy ādemī	138/2
iy bahādırlar	107/18
iy baħrī	29/28
iy binā	10/9
iy bilen	56/31
iy bülbul	36/1
iy cān	86/35
iy cūvān	86/27
iy dervīş	6/18, 28/10
iy dil	21/17, 116-III/7, 125/1
iy dost	62/10
iy fülān	4/18
iy göñül	27/1, 47/1, 53/1, 58/1, 93/1, 113/1, 113/11, 114/1
iy görmeyen	117/9
iy Һalayık	84/1
iy Һammāl	29/12
iy Һarāmī	28/6, 107/12
iy Һarīf	25/3
iy Һerīf	4/135, 112/27
iy Һoca	27/13, 132/1
iy Һod-bīn	121/6
iy Һumār	124/10
iy qalb	93/6
iy kāmīl	10/5
iy qarındaş	86/16
iy qarındaşlar	15/1
iy kehribā(r)	132/12
iy kişi	4/40, 59/1, 107/5
iy kıl	46/2
iy kullarım	5/119, 5/125
iy maṭlūb	62/9
iy māzāğāl-başar	10/3
iy melik-zāde	24/7
iy mes'ul	28/12
iy muhibler	106/7

iy mü'min	76/1
iy müsülmân	86/41
iy pâdişâh	49/4, 83/2
iy ricâl	56/6
iy server	9/23
iy şâhib-nażar	39/1
iy şuret-perest	106/17
iy şâh	2/82, 10/17, 40/1
iy şâhim	4/13
iy şeh	97/18
iy şems-rû	4/16
iy şular	56/1
iy şabibü	63/8
iy velîlerim	5/121
iy yalancı	89/5
iy yâr	41/20, 46/60
iy yâranlar	99/3
vay ana	7/19
yâ halayık	106/1
yâ resûl	97/18
yâ resûlu'l-lâh	4/31, 10/17

2.2.2.6.1.2. Seslenme Ünlemi + Özel İsim

Seslenme Ünlemi + Özel İsim şeklinde 37 seslenme sözü tespit edilmiştir. Özel isimlerin çoğunun muhatabı Allah'tır. *Yâ Râb* en fazla kullanımı olan seslenme sözüdür. 9 yerde kullanımı vardır.

Lâ-teknētüdan **yâ Mecîd** bize dağı vardur ümîd / Raĥmetlerinden ħıl mezîd estaġfiru'llâhe'l-'azîm (97/16)

Bu Kemâl Ümmîye her gümrâhile / Göster **iy Hâdî** kerem ħıl toġrı râh (49/12)

Ķanı Nûh u Ĥâlîl İşĥâĶ u Ya'Ķûb / **Yâ Yûsuf** Şâh-ı Ken'ân Ķondı göĶdi (87/18)

Tablo 8 Seslenme Ünlemi + Özel İsim Yapısındaki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
iy Celîl	1/65
iy Çalab	86/50
iy Çalabum	40/10
iy Çeleb	1/21
iy Ķaffâr	40/7, 41/39
iy Ķanî	4/201, 4/207
iy Ĥabîbî	63/8
iy Hâdî	49/12
iy ĤaĶ	1/98, 14/5, 97/17, 115/13
iy ĤâlîĶa	122/2
iy Ĥudavendâ	3/2
iy Ĥüdâ	1/48, 4/202, 98/15
iy Kerîm	49/13
iy Rahmân	2/113

iy Settār	61/14
yā Allāh	4/2, 109/2
yā Ğafūr	1/144
yā Ğanī	98/6
yā Feytuş	5/17, 5/19
yā Ğabīb	4/29
yā Ğaḫḫ	97/18
yā İlāh	83/16
yā İlāhī	1/43, 1/59, 4/205, 4/206, 49/1, 62/5, 98/1
yā Kādīm	97/20
yā Kerīm	1/97, 1/150, 97/20
yā Mecīd	97/16
yā Mu'in	49/10, 99/13
yā Muḫīm	97/20
yā Rāb	48/8, 67/11, 94/6, 94/8, 97/9, 106/25, 118/1, 133/23, 134/21
yā Rabb	1/63
yā Rabbenā	52/18
yā Raḫīm	1/92, 1/150
yā Rıẓvān	5/72, 5/80
yā Şānī'	2/66
yā Semī'	1/95
yā Şekür	1/144
yā Yūsuf	87/18

2.2.2.6.1.3. Seslenme Ünlemi + Nitelik İsmi

Seslenme Ünlemi + Nitelik İsmi olarak 14 seslenme sözü bulunmaktadır. En fazla kullanılan *iy delü* seslenme sözüdür. 5 yerde geçmektedir.

Geçdi oğlanlık yigitlik dönmedüñ / *İy delü* pes sen kaçan uşlanasın (53/20)

Eya gâfil niçe yoldan şaparsın / Ki binüp gafllet atına çaparsın (74/1)

Tablo 9 Seslenme Ünlemi + Nitelik İsmi Yapısındaki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
eyā gâfil	64/1, 74/1, 75/1, 82/6, 120/1
iy 'âciz	123/5
iy 'âsî	81/8
iy bî-edeb	30/3
iy delü	53/20, 86/33, 104/7, 113/19, 126/10
iy gâfil	25/4, 28/3, 60/22, 95/1
iy ğariz	89/10
iy ğarāb	110/29
iy ğarış	22/1
iy mes'ül	28/12
iy nā'im	6/31
iy pāk-bāz	34/15

yā muğīs	1/58
yā müste'ān	1/57

2.2.2.6.2. Seslenme Ünlemi + Kelime Grubu Yapısında Seslenme Sözcükleri

Metinde *Seslenme Ünlemi + İsim Tamlaması*, *Seslenme Ünlemi + Sıfat Tamlaması*, *Seslenme Ünlemi + Özel İsim Grubu*, *Seslenme Ünlemi + Ünvan Grubu*, *Seslenme Ünlemi + Fiilimsi Grubu*, *Seslenme Ünlemi + Bağlama Grubu*, *Seslenme Ünlemi + Kısaltma Grubu*, *Seslenme Ünlemi + İkileme* ve *Seslenme Ünlemi + Diğer Yapılar* biçiminde seslenme sözcükleri tespit edilmiştir. *Seslenme Ünlemi + Kelime Yapısında Seslenme Sözcüklerine* göre kullanımı daha fazladır.

2.2.2.6.2.1. Seslenme Ünlemi + İsim Tamlaması

Seslenme Ünlemi + İsim Tamlaması şeklinde 15 yerde seslenme sözcüğü kullanımı tespit edilmiştir.

İy kamu 'ālemün ulu Çalābı / Ki kuluğdur kamu beg u çelebi (62/1)

İy yol eri nefis ü havādan şaķın / Yol urucu kibr ü riyādan şaķın (91/1)

Tablo 10 Seslenme Ünlemi + İsim Tamlaması Yapısındaki Seslenmeler

Seslenme Sözcüğü	Geçtiği Yerler
eyā halkuñ begi	10/1
iy 'aşk eri	72/16
iy cümle günāhkāruñ ümīdi vü şefī'i	12/7
iy dilek ıssı	2/15
iy eṭıbbā-yı zamān	107/17
iy hırsuñ evi	46/14
iy kamu 'ālemün ulu Çalābı	62/1
iy münkir-i maḥşer	37/9
iy şifāt-ı kulhüva'l-lāhu aḥad	1/4
iy şāh-ı ğanī	5/9
iy şāh-ı muḥtār-ı rüsül	4/15
iy taḥt u tāt issi	107/17
iy Teḡri ḥabībi	12/6
iy yol eri	91/1
iy yolun hādīsi mülkün mālīki	1/86

2.2.2.6.2.2. Seslenme Ünlemi + Sıfat Tamlaması

Seslenme Ünlemi + Sıfat Tamlaması biçiminde görülen seslenme sözcüklerinin sayısı 54'tür. En fazla görülen *Seslenme Ünlemi + Kelime Grubu Yapısında Seslenme Sözcükleri* biçimidir. Bunlar arasında en çok kullanılan *iy ḥaste göñül* seslenme sözcüğüdür. Üç yerde kullanımı vardır.

İy dünyede çok ağlayup az gülmeyen Aḥmed / **İy 'uḳbada ḥoş ḥürrem ü mesrūr Muḥammed** (12/12)

Bu sel u yel u yağmur u ḳar aralığında / Sen ne yapasın **iy delü mi'mār** ölüm var (46/16)

Niçe bir hayvân gibi belhüm adal / Olasın *iy gâfil insân* tevbe kıl (86/10)

Tablo 11 Seslenme Ünlemi + Sıfat Tamlaması Yapısındaki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
hey niçe bir cehl ü gurūr	95/3
iy āhîr ü evvel ahîr ma'mūr Muḥammed	12/1
iy bahtlu sultân	10/16
iy batını zâhîr pür-nūr Muḥammed	12/1
iy cümle fasîd endişeden dūr Muḥammed	12/10
iy delî mağrūr	46/29
iy delū mağrūr 'āsî	85/1
iy delū mi'mār	46/19
iy dilber-i ra'nâ	10/1
iy dostları şād düşmeni mekhūr Muḥammed	12/7
iy dünya metâ'ından olan 'ūr Muḥammed	12/11
iy dünyede çok ağlayup az gülmeyen Aḥmed	12/12
iy ehl-i temiz	95/14
iy gâfil insân	86/8
iy gevherî aylak virici kân-ı seḥâvet	12/8
iy ḥaste gönül	116-I/8, 116-III/12, 116-IV/12
iy haste vü bî-çâre gönül	116-V/1
iy her başîr u ehl-i şalâh	33/3
iy her ḥaberi lü'lü-i menşūr Muḥammed	12/8
iy her ümemün şâfi'i	12/15
iy her ümerâ emrine mâ'mūr Muḥammed	12/5
iy hercâî gönül	116/2
iy hoş ḥışâl	56/22
iy ḥükmine maḥkûm iden cinni vü insî	12/5
iy ismi ḥüdâvendile meşūr Muḥammed	12/2
iy işbu küluḡ kâtîli	93/11
iy kamu korkular	40/5
iy kamu şalâhiyyetile ḥâlîka nezdik	12/10
iy kamu yol erî	116-IV/8
iy kâşîfi her ma'den-i gencūr Muḥammed	12/9
iy katı taşdan döken yire zülâl	1/163
iy kavli bütün bî-ḥaber yoldaşlar	106/13
iy merhem-i her ḥasta vü rencūr Muḥammed	12/6
iy muḥterem ü şâkir ü meşkūr Muḥammed	12/14
iy muḥaddes bî-nişân ü bî-mekân	1/2
iy münezzeh pâdişâh u bî-nişân	1/2
iy müzekkîr muḥliş	6/27
iy naşr u menşur Muḥammed	12/19
iy nice nâ-tüvânıla tüvânâ	87/6
iy niçe hevesler bağı	20/6

iy niçe şāhib-kırān serverler	47/3
iy niçe sāl u māh u hefte şeb rūz	2/88
iy niçe serkeşler	47/4
iy niçe şenlikler	47/6
iy özi mebrūr Muḥammed	12/16
iy seyyāre gönül	116-V/8
iy şer'-i risāletile meşhūr Muḥammed	12/4
iy Tevrat u İncilile mezkūr Muḥammed	12/3
iy 'uḳbada hoş hürrem ü mesrūr Muḥammed	12/12
iy yüce Hādī	21/21
iy yüce Settār	118/3
iy yüce Sübhān	5/8
yā niçe āh u firāk odı	116-I/3
zī bahtlu sultān	117/5

2.2.2.6.2.3. Seslenme Ünlemi + Özel İsim Grubu

Seslenme Ünlemi + Özel İsim Grubu biçiminin 39 seslenme sözü örneği vardır. En fazla *iy Kerīm ü Zül'-celāl ü Zü'l-cemāl* seslenme sözü kullanılmıştır. İki yerde kullanımı bulunmaktadır.

Muştafā hürmeti-çün eyle kerem / Biz günāhkāra *iy Kerīm Allāh* (63/9)

İki cihān hevesinden kesil *iy Ümmī Kemāl* / Dileriseñ ki bulasın o yire ḳurb-ı vişāl (29/39)

Tablo 12 Seslenme Ünlemi + Özel İsim Grubu Yapısındaki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
eyā Tevvāb İlāh	83/1
iy 'Alīm Allāh ü 'Allāmü'l-guyüb	48/2
iy 'Aṭa Baḥş u Vāhib ü Vahhāb	63/7
iy 'Azīm Allāh ü Fettāhu'l-kürüb	48/10
iy Bākī Rāzık	40/3
iy Cebra'il-i Emīn	5/63
iy Ferd ü Şamed	97/15
iy Fettāh u Rezzāk	80/13
iy Ğanī Sultān Settāru'l-uyüb	1/3
iy Ğani Vehhāb ü Tevvāb ü Raḥīm	49/3
iy Hādī Nigeh-dār	2/122
iy Ḥaḳ zād u kūt	1/108
iy Ḥakīm Allāh u Keşşāfu'l-kurüb	48/11
iy Ḥakīm ü Ḥekīm Allāh	63/9
iy Ḥakīm ü Lā-yezāl	56/35
iy Ḥakīm ü müsebibe'l-esbāb	62/11
iy Hüdāvend Ḥaḳ Ḳadīm Allāh	63/1
iy Hüdā-yı Ğanī Muḳīm Allāh	63/1
iy Ḳāḍi'l-Ḥacāt	40/13
iy Ḳadīm ü Zü'l-celālī Zü'l-cemāl	1/1
iy Ḳavī Sübhān u Ğaffārü'z-zünüb	1/3
iy Ḳavī Sübhan u Vehhāb u Kerīm	4/201

iy Kerîm Allâh	63/10
iy Kerîm Allâh ü Settâre'l-'uyûb	48/1
iy Kerîm ü Raḥîm	5/122
iy Kerîm ü Zül'-celâl ü Zü'l-cemâl	56/34, 57/27
iy Raḥîm Allâh	63/11
iy Raḥîm Allâh ü Ğaffâre'z-zunûb	48/1
iy Raḥîm ü ber-kemâl ü bî-zevâl	56/34
iy Şabûr u Şekûr ü Rabb u Ğafûr	59/30
iy Ümmî Kemâl	29/39
yâ 'Îsâ bin Meryem	87/20
yâ Ferd ü Ğaffâr'üz-zünûb	97/3
yâ Ferd ü Rabbîye'l-amân	97/21
yâ Hakk u Settâre'l-'uyûb	97/3
yâ Hayy u Vehhâb u Halîm	97/1
yâ Kerîm'l-lâh ü Raḥmânü'r-raḥîm	1/145
yâ Nuḥ ü Halîl Aḥmed-i Muḥtâr	46/36
yâ Rabbî Tevvâb u Raḥîm	97/1

2.2.2.6.2.4. Seslenme Ünlemi + Ünvan Grubu

Metinde Seslenme Ünlemi + Ünvan Grubu olarak sadece *iy Kemâl Ümmî* seslenme sözü geçer. Tek bir yerde kullanımı vardır.

İrden uyanığör **İy Kemâl Ümmî** zinhâr / Şaḳın ki yol ḥarâmîlidür kârubân göçer

2.2.2.6.2.5. Seslenme Ünlemi + Fiilimsi Grubu

Seslenme Ünlemi + Fiilimsi Grubunda sıfat-fiil grubu örnekleri tespit edilmiştir.

2.2.2.6.2.5.1. Seslenme Ünlemi + Sıfat-Fiil Grubu

Seslenme Ünlemi + Sıfat-Fiil Grubu biçiminde 25 seslenme sözü örnekleri belirlenmiştir. Genel olarak birer yerde kullanımları vardır. Sadece *iy nefse uyan* sözünün iki yerde kullanımı mevcuttur.

İy dünya seven ḳo ki fenâdur tutamazsun / Yıl ḳoma ki biḡ yıl yelerisen yitemezsün (123/1)

Liken düzme kim şoḡ evüḡ sinledür / Dön **iy ğaflet atına binüp çapan** (140/4)

Tablo 13 Seslenme Ünlemi + Sıfat-Fiil Grubu Yapısındaki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
eyâ dîn ḳoyup ḥarâb ev yapan	140/1
iy 'ademden bunca 'âlem yaradan	1/5
iy baḡa hem-râh olan gâh dönüben güm-râh olan	93/3
iy baḡa hem-râh olan gâh duruben güm-râh olan	93/2
iy baḡa ögüt viren	104/7
iy bir avuç balçığa söz söyleden	1/8

iy bizi yokdan var iden yaradan	4/197
iy cān u dil gözin açanlar	131/1
iy cānı seven	124/1
iy cevāhir gencini şaksı bahāsına satan	110/7
iy dünya seven	123/1
iy ğaflet atına binüp çapan	140/4
iy ğayri kâpülardan umanlar	121/5
iy Hâkīm ü cümle derdi yaradan	1/5
iy hâl bilenler	71/7
iy her yazıkdan o dünyāda şakınıcıları	5/70
iy hil'at ü bahtı ezeli egnine geymiş	12/11
iy kalbini şāfī diyü sanıcı	123/7
iy kamu dişvār işi āsān iden	1/7
iy kamu kalmışlara feryād iden kuvvet viren	110/34
iy kamu rence em ü dermān iden	1/6
iy müdām ay u günile bile toğan uyağan	116-V/8
iy nefse uyan	4/142, 86/1
iy şehvet ovasında ten besleyüben cān inciden	93/10
iy yalān söylemezem diyüp yalan da'vī kılan	107/28

2.2.2.6.2.6. Seslenme Ünlemi + Bağlama Grubu

Kemāl Ümmî Divânı'nda *Seslenme Ünlemi + Bağlama* Grubu olarak 22 seslenme sözü vardır. Tamamının birer yerde kullanımı bulunmaktadır.

İy ğāfil ü bî-hāşıl ölüm var ölüm var / Aç gözünü ol hāzır ölüm var ölüm var (46/1)

Mu'alla vü mühezzabsin müzekkâ vü mü'eddebsin / Muḳarreblerden aḳrebsin sen *iy muḳtār u mevlāna* (10/11)

Tablo 14 Seslenme Ünlemi + Bağlama Grubu Yapısındaki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
iy 'āşık u āvāre gönül	116-V/1
iy bî-edeb ü kazib ü tarrār	46/56
iy bî-niyāz u kār-ı sāz	97/14
iy dirigā vü dirigā	49/7
iy fāsık u füccār	46/17
iy ğafil ü bî-hāşıl	46/1
iy hāsīd ü kindār	46/35
iy ḥasta vü bimār	46/11
iy kavm ü ḳardaşlar	43/9
iy maḥbūb u dil-dār	2/32
iy muḳtār u mevlāna	10/11
iy muḳīm ü ber-kemāl ü bî-zevāl	1/1
iy mücrim ü 'āşī vü güneh-kār	46/30
iy mürşid ü hādī	93/16
iy ol kim zū'l-celāl ü kibriyāsı	2/92
iy sālīk ü rāhu'r-raḥīl	57/1
iy sünnet ü āyāt ile ma'rūf u mü'ebbed	12/4

iy t̤āha vü yāsin ile memdūh u	12/3
mükkerrem	
yā bī-mekān u kirdi-gār	97/2
yā bī-niṣān u bī-riyā	97/2
yā ḥamd u ṣūkr	2/50
yā vitr ü 'allāmü'l-guyūb	97/3

2.2.2.6.2.7. Seslenme Ünlemi + Kısaltma Grubu

Metinde *Seslenme Ünlemi + Kısaltma Grubu* biçiminde sadece *Seslenme Ünlemi + İsnat Grubu* biçiminde seslenme sözleri tespit edilmiştir.

2.2.2.6.2.7.1. Seslenme Ünlemi + İsnat Grubu

Seslenme Ünlemi + İsnat Grubu *biçiminde* 5 seslenme sözü *bulunmaktadır*. Birer yerde kullanımları vardır.

İy cismi arı ḳalbi ṣafā rūḥı muṭahhar / İy ismi ḥüdāvendile meṣṭūr Muḥammed (12/2)

Fikr it ölüm esrikligin **iy eylūgi eksūk** / Ṭab yūri ḥumār ol acı ḥüṣyār ölüm var (46/33)

Tablo 15 Seslenme Ünlemi + İsnat Grubu Yapısındaki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
iy adı müsülman başı ṣūfi ṭaşı ṣāfi	46/55
iy cismi arı ḳalbi ṣafā rūḥı muṭahhar	12/2
iy eylūgi eksūk	46/33
iy özi ḡaflet içre müstaḡrık	129/1
iy sözleri ṣādık	12/9

2.2.2.6.2.8. Seslenme Ünlemi + İkileme

Metinde *Seslenme Ünlemi + İkileme* şeklinde iki seslenme sözü tespit edilmiştir. Birer yerde örneği mevcuttur.

Diye kim merḥabā **iy ḳullarım dostlarım** / Beni ziyāret idicilerim dostlarım (5/69)

İy neliksiz niteliksiz bī-miṣāl / Ḥayy u Bāḳī Lem-yezel hem Lā-yezāl (1/9)

2.2.2.6.2.9. Seslenme Ünlemi + Diğer Yapılar

Seslenme ünlemleri ile birlikte kullanılan *dir-igā, geh, ḥayf kelimeleri*; Arapça ve Farsça yapılarla oluşturulan seslenme sözleri ve seslenme ünlemi ile birlikte kullanılan cümle örnekleri *Seslenme Ünlemi + Diğer Yapılar* olarak değerlendirilmiştir. Bu şekilde 9 seslenme sözü tespit edilmiştir. Bunlar arasında *yā ḡiyāse'l-müstaḡṣin* en çok kullanılan sözdür. 21 yerde kullanımı bulunmaktadır.

Yā ğıyāse'l-müstağışin iş bu 'āsī kuluña / Sen 'ināyet kıl nigāhı neccinā mimā neḥāf (98/3)

Mustafā şol t̄'at içre m̄'ebednak idicek / **İy 'aceb** kimdür ki ol dergāha k̄üllük yāredür (14/8)

Tablo 16 Seslenme Ünlemi + Diğer Yapılar Şeklindeki Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
iy 'aceb	14/8, 53/7, 54/9, 100/7, 103/11, 104/1, 107/19, 138/4
iy dirīgā	1/31, 4/191, 54/1, 55/1, 61/1, 99/1, 100/1, 113/3, 116-III/1
iy gehī	116-III/1, 116-III/2, 116-III/3, 116-III/4, 116-III/5, 116-III/6, 116-III/1, 116-IV/6
iy ḥayf	113/7
vay nideyim 'ömrüm seni	135/1, 135/2, 135/3, 135/4, 135/5, 135/6, 135/7, 135/8
yā emāne'l-ḥā'ifin	98/11, 111/10
yā ğıyāse'l-müstağışin	1/57, 2/119, 2/121, 2/123, 2/125, 3/1, 3/2, 3/3, 3/4, 3/5, 3/11, 3/12, 3/13, 3/14, 3/15, 3/16, 3/17, 3/18, 3/19, 79/3, 98/3
yā raḥmeten lil'ālemīn	97/11
yā ze'l-celāl-i kibriyā	97/4

3. Seslenme Sözlerinin Muhatapları

Kemāl Ümmî Divânı'nda şair farklı kişi, varlık ve nesnelere seslenmiştir. Tasavvuf temalı bir eser olduğu için din, Allah'a teslim olma, ölüm, peygamber, ahiret gibi farklı konularla alakalı hisselerini dile getirmektedir. Dolayısıyla metinde özellikle Allah, peygamber ve insanlara yönelik seslenme sözleri daha fazla görülmektedir. Seslenme sözlerinin muhatapları *Allah'a Yönelik Seslenme İfadeleri*, *Canlı Varlıklara Yönelik Seslenme İfadeleri*, *Cansız Varlıklara Yönelik Seslenme İfadeleri*, *Şairin Kendisine Yönelik Seslenme İfadeleri* olarak dört başlıkta ele alınmıştır.

3.1. Allah'a Yönelik Seslenme İfadeleri

Eserde en çok seslenilen varlıklardan biri Allah'tır. *Allāh*, *Çalap*, *Ḥaḳ*, *İlāh*, *İlāhī*, *Ta'āla'l-lāh*, *Teḡri*, *Velī*, *Rāb*, *Ḥüdā* gibi yaratıcıya yönelik genel ifadeler sık kullanılmıştır. Şair *Celīl*, *Ġaffār*, *Ġanī*, *Laṭīf* gibi Kur'an-ı Kerim'de adı geçen isimlerle de Allah'ı anmaktadır. Allah'ın niteliklerini anlatan sözler de vardır. *Pādişāh*, *şāh*, *ṭabibū* gibi her şeye sahip olmayı ve hükmetmeyi seven kavramları da Allah'a yönelik seslenme ifadeleri olarak kullanmıştır. 141 seslenme sözü tespit edilmiştir:

Eyā Tevvāb İlāh estağfiru'l-lāh / Ne kim kıldım günāh estağfiru'l-lāh (83/1)

İy bizi yokdan var iden yaradan / Sen götür bu perdeleri aradan (4/197)

'Aybumı açma ḥalka **iy Settār** / Nitekim şimdi gizlü mestūram (61/14)

İy şeh bu ben bî-çâre kûl direm ki *yâ Hakk* yâ Resûl / Tevbemizi sen kıl kabûl
estağfiru'l-lâhe'l-'azîm (97/18)

Ölmez ü göçmez ü konmaz pâdişâh / *Yimez ü içmez uyumaz pāk İlāh* (1/13)

Tablo 17 Allah'a Yönelik Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
Allāh	5/1
Allāhum	100/8
Cebbār	4/16
cümle halkuñ şırr-ı 'aybın gözleyen	1/17
Çalap	5/8, 6/42
diñlemedin anlayan u işiden	1/16
eyā Tevvāb İlāh	83/1
yā Feytuş	5/17, 5/19
Hak	5/8, 11/4
Hekīm	70/3
Hudavendāne	2/1
Hüdāvendā	68/13, 79/15
hükmine her nesneyi fermān iden	1/6
İlāh	83/6
İlāhī	2/29, 2/31, 2/37, 2/81, 2/96, 3/137, 3/16, 5/147, 40/5, 41/38, 68/12, 70/1, 70/2, 70/4, 70/10, 71/12, 79/1, 79/4, 82/17
iy 'ademden bunca 'ālem yaradan	1/5
iy 'Alīm Allāh ü 'Allāmü'l-guyüb	48/2
iy 'Aṭa Baḥş u Vāhib ü Vahhāb	63/7
iy 'Azīm Allāh ü Fettāhu'l-kürüb	48/10
iy 'azīz	4/164, 4/183
iy Bākī Rāzık	40/3
iy binā	10/9
iy bî-niyāz u kār-ı sâz	97/14
iy bir avuç balçığa söz söyleden	1/8
iy bizi yokdan var iden yaradan	4/197
iy Celīl	1/65
iy Çalab	86/50
iy Çalabum	40/10
iy Çeleb	1/21
iy dilek ıssı	2/15
iy dost	62/10
iy Ferd ü Şamed	97/15
iy Fettāh u Rezzāk	80/13
iy Ğaffār	40/7, 41/39
iy Ğanī	4/201, 4/207
iy Ğanī Sultān Settāru'l-uyüb	1/3
iy Ğani Vehhāb ü Tevvāb ü Raḥīm	49/3
iy Hābībī	63/8
iy Hādī	49/12

iy Hādī Nigeh-dār	2/122
iy Haḳ	1/98, 14/5, 97/17, 115/13
iy Haḳ zād u kūt	1/108
iy Haḳīm Allāh u Keṣṣāfu'l-kurūb	48/11
iy Haḳīm ü cümle derdi yaradan	1/5
iy Hākim ü Hekīm Allāh	63/9
iy Haḳīm ü Lā-yezāl	56/35
iy Haḳīm ü müsebibe'l-esbāb	62/11
iy Hālīka	122/2
iy Hudavendā	3/2
iy Hüdā	1/48, 4/202, 98/15
iy Hüdāvend Haḳ Ḳadīm Allāh	63/1
iy Hüdā-yı Ğanī Muḳīm Allāh	63/1
iy Ḳaḍī'l-Hācāt	40/13
iy Ḳadīm ü Zü'l-celāli Zü'l-cemāl	1/1
iy kamu 'ālemün ulu Çalābı	62/1
iy kamu dişvār işi āsān iden	1/7
iy kamu ḳalmışlara feryād iden kuvvet viren	110/34
iy kamu rence em ü dermān iden	1/6
iy ḳatı taşdan döken yire zülāl	1/163
iy Ḳavī Sübhān u Ğaffārü'z-zünüb	1/3
iy Ḳavī Sübhan u Vehhāb u Kerīm	4/201
iy Kerīm	49/13
iy Kerīm Allāh	63/10
iy Kerīm Allāh ü Settāre'l-'uyüb	48/1
iy Kerīm ü Raḥīm	5/122
iy Kerīm ü Zül'-celāl ü Zü'l-cemāl	56/34, 57/27
iy Laṭīf	48/3
iy maḥbūb u dil-dār	2/32
iy maṭlūb	62/9
iy muḳaddes bī-nişān ü bī-mekān	1/2
iy muḳīm ü ber-kemāl ü bī-zevāl	1/1
iy münezzeh pādişāh u bī-nişān	1/2
iy mürşid ü hādī	93/16
iy neliksiz niteliksiz bī-mişāl	1/9
iy ol kim zü'l-celāl ü kibriyā	2/92
iy pādişāh	49/4, 83/2
iy Raḥīm Allāh	63/11
iy Raḥīm Allāh ü Ğaffāre'z-zunüb	48/1
iy Raḥīm ü ber-kemāl ü bī-zevāl	56/34
iy Rahmān	2/113
iy Şabūr u Şekūr ü Rabb u Ğafūr	59/30
iy Settār	61/14
iy şifāt-ı kulhüva'l-lāhu aḥad	1/4
iy şāh	2/82, 40/1
iy şāh-ı ğanī	5/9
iy şāhım	4/13
iy şeh	97/18
iy ṭabibü	63/8
iy yolun hādisi mülkün māliki	1/86

iy yüce Hādî	21/21
iy yüce Settâr	118/3
iy yüce Sübhân	5/8
kâmil insân idüp ihsân eyleyen	1/8
kan u müşğ ü nuṭfeyi insân iden	1/7
ķullarunuñ dürlü 'aybın gizleyen	1/17
ķuru ķubukdan yaşı üzüml bitüren	1/12
ölü yirleri ĥayâta getüren	1/12
Rıẓvân	5/8
sensin ayruķ pes daķı kimdür viren	1/14
şormadan bilen ü baķmadan gören	1/15
şunmadın dutan u atmadın uran	1/15
şol dikenden gül şadefden dürr viren	1/14
Ta'âla'l-lâh	9/1
ķanışıķsız bir yalañuz iş iden	1/16
Teñri	71/9, 128/1
Velî	2/6, 2/52, 4/87, 54/3, 70/7, 79/10, 79/12, 104/12, 112/43, 116-V/2
yâ Allâh	4/2, 109/2
yâ bî-mekân u kirdi-gâr	97/2
yâ bî-nişân u bî-riyâ	97/2
yâ emâne'l-ĥâ'ifin	98/11, 111/10
yâ Ferd ü Ğaffâr'üz-zünûb	97/3
yâ Ferd ü Rabbîye'l-amân	97/21
yâ Ğafûr	1/144
yâ Ğanî	98/6
yâ ğıyâse'l-müstağîsin	1/57, 2/119, 2/121, 2/123, 2/125, 3/1, 3/2, 3/3, 3/4, 3/5, 3/11, 3/12, 3/13, 3/14, 3/15, 3/16, 3/17, 3/18, 3/19, 79/3, 98/3
yâ Ĥaķķ	97/18
yâ Ĥaķķ u Settâre'l-'uyûb	97/3
yâ Ĥayy u Vehhâb u Ĥalîm	97/1
yâ İlâh	83/16
yâ İlâhî	1/43, 1/59, 4/205, 4/206, 49/1, 62/5, 98/1
yâ Ķadîm	97/20
yâ Kerîm	1/97, 1/150, 97/20
yâ Kerîm'l-lâh ü Raĥmânü'r-raĥîm	1/145
yâ Mecîd	97/16
yâ Mu'in	49/10, 99/13
yâ muğîş	1/58
yâ Muķîm	97/20
yâ müste'an	1/57
yâ Râb	48/8, 67/11, 94/6, 94/8, 97/9, 106/25, 118/1, 133/23, 134/21
yâ Rabb	1/63
yâ Rabbenâ	52/18

yâ Rabbî Tevvâb u Raḥîm	97/1
yâ Raḥîm	1/92, 1/150
yâ raḥmeten lil'âlemîn	97/11
yâ Rıẓvân	5/72, 5/80
yâ Şâni'	2/66
yâ Semî'	1/95
yâ Şekür	1/144
yâ vitr ü 'allâmü'l-guyüb	97/3
yâ ze'l-celâl-i kibriyâ	97/4
yimez ü içmez uyumaz pâk İlâh	1/13

3.2. Canlı Varlıklara Yönelik Seslenme İfadeleri

Kemâl Ümmî Divânı'nda en fazla seslenilen ögeler canlı varlıklardır. Özellikle insanlara yönelik seslenme ifadeleri çok kullanılmıştır. Şair işlediği tasavvuf fikrine bağlı olarak canlı varlıklara seslenerek Allah'a olan bağlılığını, sevgisini, dine olan düşüncelerini dile getirmektedir (Yıldırım, 2022, s. 99). Metinde canlı varlıklarla ilgili *İnsanlara Yönelik Seslenme İfadeleri* ve *Hayvanlara Yönelik Seslenme İfadeleri* tespit edilmiştir.

3.2.1. İnsanlara Yönelik Seslenme İfadeleri

Eserde en çok seslenilen muhatap insanlardır. Şair insanların olumlu ve olumsuz özelliklerini kullanarak onlara öğüt verir, Allah'ın emirlerine uymaya davet eder. İnsanlara yönelik seslenme ifadeleri *Peygamberlere Seslenme, Eşe, Dosta ve Yakınlarına Seslenme, Makam, Mevki ve Meslek Sahiplerine Seslenme, Ruhsal ve Karakteristik Özelliklerinden Hareketle İnsanlara Seslenme, Tutum ve Davranışlarından Dolayı İnsanlara Seslenme* ve *Genel Olarak İnsanlara Seslenme* başlıklarıyla gruplara ayrılmıştır.

3.2.1.1. Peygamberlere Seslenme

Kemâl Ümmî eserinde genellikle Hz. Muhammet'e seslenmektedir. Peygambere *iy merhem-i her ḥasta vü rencür Muḥammed, iy muḥterem ü şâkir ü meşkür Muḥammed, iy server, iy sözleri şâdık* gibi farklı isim ve sıfatlarla hitap etmektedir. Hz. Peygamber dışında *yâ 'İsâ bin Meryem* ve *yâ Yûsuf* diyerek Hz. İsa ve Hz. Yusuf'a seslendiği dizeler bulunmaktadır. Toplam 48 seslenme sözü bulunmaktadır:

ḥaḳḳuḅda la'amrûk diyüben and içer Allâh / ***İy muḥterem ü şâkir ü meşkür Muḥammed*** (12/14)

Saḅa ***iy baḥtlu sultân*** fidâ yüz biḅ yolına cân / Mübârek yoluḅa ḳurbân hezârân ata vü ana (10/16)

Ḳanı İdrîs ***yâ 'İsâ bin Meryem*** / Daḅı Mûsâ bin 'imrân ḳondı göçdi (87/20)

Tablo 18 Peygamberlere Yönelik Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
'allâme-i dānâ	10/12
eyâ halkuḅ begi	10/1
eyâ şâhib	10/4

geçmiş geçecek yazuğı mağfür	12/15
Muhammed	
iy âhir ü evvel ahir ma'mûr Muhammed	12/1
iy 'uqbada hoş hürrem ü mesrûr	12/12
Muhammed	
iy bahtlu sultân	10/16
iy batını zâhir pür-nûr Muhammed	12/1
iy cismi arı kalbi şafâ rûhı muṭahhar	12/2
iy cümle fasid endişeden dūr Muhammed	12/10
iy cümle günâhkârıñ ümîdi vü şefî'i	12/7
iy dilber-i ra'nâ	10/1
iy dostları şâd düşmeni mekhûr	12/7
Muhammed	
iy dünya metâ'ından olan 'ûr Muhammed	12/11
iy dünyede çok ağlayup az gülmeyen	12/12
Ahmed	
iy gevherî aylak virici kân-ı seḥâvet	12/8
iy her ḥaberi lü'lü-i menşûr Muhammed	12/8
iy her ümemün şâfi'i	12/15
iy her ümerâ emrine mâ'mûr Muhammed	12/5
iy ḥil'at ü bahtı ezeli egnine geymiş	12/11
iy ḥükmine maḥkûm iden cinni vü insi	12/5
iy ismi ḥüdâvendile meşṭûr Muhammed	12/2
iy kâmil	10/5
iy kamu şalâhiyyetile ḥālîka nezdik	12/10
iy kâşifi her ma'den-i gencûr Muhammed	12/9
iy mâzâgâl-başar	10/3
iy merhem-i her ḥasta vü rencûr	12/6
Muhammed	
iy muhtâr u mevlâna	10/11
iy muhterem ü şâkir ü meşkûr	12/14
Muhammed	
iy naşr u menşur Muhammed	12/19
iy özi mebrûr Muhammed	12/16
iy server	9/23
iy sözleri şâdık	12/9
iy sünnet ü âyât ile ma'rûf u mü'ebbed	12/4
iy şâh	10/17
iy şâh-ı muhtâr-ı rüsûl	4/15
iy şems-rû	4/16
iy şer'-i risâletile meşḥûr Muhammed	12/4
iy tâha vü yâsin ile memdûh u	12/3
mükkerrem	
iy Teḡri ḥabîbi	12/6
iy Tevrat u İncîlile mezkûr Muhammed	12/3
Muhammed-i 'Arabî	6/52
yâ Ḥabîb	4/29
yâ 'İsâ bin Meryem	87/20

yâ Nuḥ ü Halîl Aḥmed-i Muḥtâr	46/36
yâ resûl	97/18
yâ resûlu'l-lâh	4/31, 10/17
yâ Yûsuf	87/18

3.2.1.2. Eşe, Dosta ve Yakınlarına Seslenme

Şair eserinde eşe, dosta ve yakınlarına hitap ettiği 16 seslenme sözü tespit edilmiştir. Bunlar arasında *iy herîf* ve *iy yâr* sözleri ikişer kez kullanılmıştır.

İy karındaş gel ki bayramdur bugün / Atam anam sana ḳurbân tevbe kıl (86/16)

Ben çü noḳşanam var adum Kemâl Ümmî ise / Adla menzîlle ḳaçan bir olur ***adaşlar*** (106/24)

Tablo 19 Eşe, Dosta ve Yakınlarına Yönelik Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
adaşlar	106/24
dost	119/9
dostlarım	5/69
iy cân	86/35
iy cân u dil gözin açanlar	131/1
iy cânı seven	124/1
iy ḥarîf	25/3
iy herîf	4/135, 112/27
iy karındaş	86/16
iy karındaşlar	15/1
iy ḳavli bütün bî-ḥaber yoldaşlar	106/13
iy ḳavm ü ḳardaşlar	43/9
iy muhibler	106/7
iy yâr	41/20, 46/60
iy yâranlar	99/3
vay ana	7/19

3.2.1.3. Makam, Mevki ve Meslek Sahiplerine Seslenme

Kemâl Ümmî Divânı'nda makam, mevki ve meslek sahiplerine seslendiği 12 seslenme sözü tespit edilmiştir. Bunlar arasında en fazla *velî* kelimesi bulunmaktadır. 5 yerde kullanımı vardır.

İy 'azîz el yu bu dünyâ çirkinden / Gökçe ki seḳdün ise çirkinden (24/7)

Ki geçmedin vire her varın ***iy melik-zâde*** / Cihânda 'ârif aḳa dirler ***iy melik-zâde*** (65/1)

Tablo 20 Makam, Mevki ve Meslek Sahiplerine Yönelik Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
'azîzim	82/11
iy 'azîz	65/1
iy bahâdırlar	107/18
iy dervîş	6/18, 28/10

iy eṭṭbbā-yı zamān	107/17
iy ḥammāl	29/12
iy ḥoca	27/13, 132/1
iy melik-zāde	24/7
iy taḥt u tāt issi	107/17
iy velīlerim	5/121
velī	6/112, 9/24, 34/9, 42/19, 43/21
zī baḥtlu sulṭān	117/5

3.2.1.4. Ruhsal ve Karakteristik Özelliklerinden Hareketle İnsanlara Seslenme

Eserde şairin ruhsal ve karakteristik özelliklerinden hareketle insanlara seslendiği 32 söz belirlenmiştir. *İy delü* en çok kullanılan seslenme sözüdür. 5 yerde kullanımı mevcuttur.

Bu sel u yel u yağmur u ḫar aralığında / Sen ne yapasın *iy delü mi'mār* ölüm var (46/19)

Da'vîyi gerçek eyle *iy yalancı* / Ger gerçekisen gerçek ü yalanuñı terk it (89/5)

Tablo 21 Ruhsal ve Karakteristik Özelliklerinden Hareketle İnsanlara Yönelik Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
'āşıkḫlar	73/5
eyā ḡāfil	64/1, 74/1, 75/1, 82/6, 120/1
ḡāfil	93/4
hey niçe bir cehl ü ḡurūr	95/3
iy 'āciz	123/5
iy 'āsī	81/8
iy bī-edeb	30/3
iy bī-edeb ü ḫazib ü ṭarrār	46/56
iy deli maḡrūr	46/29
iy delü	53/20, 86/33, 104/7, 113/19, 126/10
iy delü maḡrūr 'āsī	85/1
iy delü mi'mār	46/19
iy fāsık u füccār	46/17
iy ḡāfil	25/4, 28/3, 60/22, 95/1
iy ḡāfil insān	86/8
iy ḡāfil ü bī-ḫāşıl	46/1
iy ḡariz	89/10
iy ḫarāb	110/29
iy ḫarīş	22/1
iy ḫāsīd ü kindār	46/35
iy ḫasta vü bimār	46/11
iy her başır u ehl-i şalāh	33/3
iy ḫod-bīn	121/6
iy müsrif	59/15
iy nā'im	6/31

iy nice nā-tüvānıla tüvānā	87/6
iy niçe şāhib-kırān serverler	47/3
iy niçe serkeşler	47/4
iy pāk-bāz	34/15
iy şāhib-nażar	39/1
iy şuret-perest	106/17
iy yalancı	89/5

3.2.1.5. Tutum ve Davranışlarından Dolayı İnsanlara Seslenme

Kemāl Ümmî Divânı'nda tutum ve davranışlarından dolayı insanlara hitap edilen 34 seslenme sözü tespit edilmiştir. *İy ḥarāmī* ve *iy nefse uyan* en çok kullanılan seslenme sözleridir. İkişer yerde örnekleri vardır.

Gel berü *iy nefse uyan* tevbe kıl / Ğaflet uykısından uyan tevbe kıl (86/1)

İy baña ögüt viren kim ḵanı uşşuñ iy delü / 'Ākılısan sen daḥı uş isteme divāneden (104/7)

Tablo 22 Tutum ve Davranışlarından Dolayı İnsanlara Yönelik Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
'azāb-ı ḥışmım aḡup itmeyicilerim	5/70
baña inanuben ārām olıcılarım	5/71
beni ziyāret idicilerim	5/69
eyā dīn koyup ḥarāb ev yapan	140/1
ḡayibde 'ahdime ḵorkup vefā kılıcılarım	5/71
iy 'aşḵ eri	72/16
iy adı müsülman başı şūfī ṭaşı şāfī	46/55
iy baña hem-rāh olan ḡāh dönüben güm-rāh olan	93/3
iy baña hem-rāh olan ḡāh duruben güm-rāh olan	93/2
iy baña ögüt viren	104/7
iy bilen	56/31
iy cevāhir gencini şaḵsı bahāsına satan	110/7
iy dünya seven	123/1
iy ehl-i temiz	95/14
iy eylūgi eksük	46/33
iy ḡaflet atına binüp çapan	140/4
iy ḡayri ḵapulardan umanlar	121/5
iy görmeyen	117/9
iy ḥāl bilenler	71/7
iy ḥarāmī	28/6, 107/12
iy her yazıḵdan o dünyāda şaḵınıcılarım	5/70
iy işbu kūluḡ kātīli	93/11
iy ḵalbini şāfī diyü sanıcı	123/7
iy ḵamu yol eri	116-IV/8
iy mes'ül	28/12
iy mücrim ü 'āşī vü ḡüneh-kār	46/30
iy münkir-i maḥşer	37/9
iy müzekkīr muḥliş	6/27

iy nefse uyan	4/142, 86/1
iy özi ğaflet içre müstağırık	129/1
iy sâlik ü rāhu'r-raḥîl	57/1
iy şehvet ovasında ten besleyüben cān	93/10
inciden	
iy yalān söylemezem diyüp yalan da'vî	107/28
kılan	
iy yol eri	91/1

3.2.1.6. Genel Olarak İnsanlara Seslenme

Şair insanlara hitap ederken *âdem*, *kişi*, *kûl*, *mü'min*, *müsülmân*, *ḫalayık* gibi genel ifadeler de kullanmıştır. 14 seslenme sözü tespit edilmiştir. *İy kişi* en çok kullanılan sözdür. Üç yerde örnekleri vardır.

Hâlıkı çün zikr zikr ider bu cümle tağ u taşlar / *Yâ ḫalayık* bize niçün ta'n idüben taşlar (106/1)

İy kullarım size uçmağı nevāl itdim / Dağı mağ'ad-ı şıdkı size ḫalāl itdim (5/125)

Tablo 23 Genel Olarak İnsanlara Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
âdem	11/2
iy âdemî	138/2
iy cüvân	86/27
iy fülân	4/18
iy ḫalayık	84/1
iy kişi	4/40, 59/1, 107/5
iy kûl	46/2
iy kullarım	5/119, 5/125
iy kullarım dostlarım	5/69
iy mü'min	76/1
iy müsülmân	86/41
iy ricāl	56/6
iy şular	56/1
yâ ḫalayık	106/1

3.2.2. Hayvanlara Yönelik Seslenme İfadeleri

Metinde hayvanlara yönelik sadece iki seslenme sözü belirlenmiştir. Birer yerde kullanımları vardır.

Söyle *iy bülbül* ki bugün taze güller çağıdır / Hep bezendi ne ki şarusı kızılı ağıdur (36/1)

Çamurlu göller içinde bulunmaz *iy baḫrî* / Cevâhir isteriseñ gel ulu denizlere tál (29/28)

3.3. Cansız Varlıklara Yönelik Seslenme İfadeleri

Kemâl Ümmî eserinde canlı varlıklarla birlikte cansız varlıklara da seslenmiştir. Bunlar sadece soyut varlıklardır.

3.3.1. Soyut Varlıklara Yönelik Seslenme İfadeleri

Varlığı duyu organlarıyla anlaşılmayan kavramlar için soyut kelimesi kullanılmaktadır. Şair eserinde 22 soyut seslenme ifadesi kullanılmaktadır. Özellikle *gönül* kelimesi en fazla tespit edilen sözdür. *Gönül, iy 'âşık u âvâre gönül, iy gönül, iy haste gönül, iy haste vü bî-çâre gönül, iy hercâî gönül ve iy seyyâre gönül* yapısında birçok örneği vardır.

şâfi ol **iy kalb** olma kerd hem nerm ü kerd ol olma serd / Dürüş ki tâ bir 'aşk-ı derd
aparasın aparasın (93/6)

İy müdâm ay u günile bile toğan uyağan / Olmaduñ kuṭbıla şâbit sen **iy seyyâre gönül**
(116-V/8)

Tablo 24 Soyut Varlıklara Yönelik Seslenmeler

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
gönül	116-I/1, 116-I/2, 116-I/3, 116-I/4, 116-I/5, 116-I/6, 116-I/7, 116-I/8, 116-II/1, 116-II/2, 116-II/3, 116-II/4, 116-II/5, 116-II/6, 116-II/7, 116-II/8, 116-II/9, 116-II/10, 116-II/11, 116-II/12, 116-III/1, 116-III/2, 116-III/3, 116-III/4, 116-III/5, 116-III/6, 116-III/7, 116-III/8, 116-III/9, 116-III/10, 116-III/11, 116-III/12, 116-IV/1, 116-IV/2, 116-IV/3, 116-IV/4, 116-IV/5, 116-IV/6, 116-IV/7, 116-IV/8, 116-IV/9, 116-IV/10, 116-IV/11, 116-IV/12, 116-V/2, 116-V/3, 116-V/4, 116-V/5, 116-V/6, 116-V/7, 116-V/9, 116-V/10, 116-V/11
iy 'âşık u âvâre gönül	116-V/1
iy Cebra'il-i Emîn	5/63
iy dil	21/17, 116-III/7, 125/1
iy gönül	27/1, 47/1, 53/1, 58/1, 93/1, 113/1, 113/11, 114/1
iy haste gönül	116-I/8, 116-III/12, 116-IV/12
iy haste vü bî-çâre gönül	116-V/1
iy hercâî gönül	116/2
iy hırsuñ evi	46/14
iy hoş hışâl	56/22
iy humâr	124/10
iy kalb	93/6
iy kamu korkular	40/5
iy kehribâ(r)	132/12
iy müdâm ay u günile bile toğan uyağan	116-V/8
iy niçe hevesler bağı	20/6
iy niçe sâl u mâh u hefte şeb rûz	2/88
iy niçe şenlikler	47/6
iy seyyâre gönül	116-V/8

vay nideyim 'ömrüm seni	35/1, 135/2, 135/3, 135/4, 135/5, 135/6, 135/7, 135/8
yâ hamd u şükr	2/50
yâ niçe âh u firâk odı	116-I/3

3.4. Şairin Kendisine Yönelik Seslenme İfadeleri

Kemâl Ümmî eserinde herhangi bir durum ve olaydan ötürü kendisine seslenmektedir. Şairin kendisine yönelik seslenişleri öğüt, eleştiri, pişmanlık, ikaz içermektedir. Hem Kemâl Ümmî hem de Ümmî Kemâl diyerek kendisine seslendiği 4 söz bulunmaktadır. Özellikle *Kemâl Ümmî* seslenme sözü 31 yerde geçmektedir.

Ne her cây şūfisin *Ümmî Kemâl* / Ki 'alemdede hiç vah itmedün (132/13)

İrden uyanıgôr *iy Kemâl Ümmî* zinhâr / Şakın ki yol haramîlidür kârübân göçer (29/39)

Tablo 25 Şairin Kendisine Yönelik Seslenme İfadeleri

Seslenme Sözü	Geçtiği Yerler
iy Kemâl Ümmî	125/10
iy Ümmî Kemâl	29/39
Kemâl Ümmî	41/39, 42/36, 44/13, 45/14, 46/59, 47/18, 50/27, 65/10, 66/11, 69/28, 71/11, 73/18, 77/11, 80/12, 81/19, 82/16, 86/48, 91/16, 93/13, 95/16, 96/14, 101/12, 107/34, 109/12, 112/41, 114/23, 115/13, 119/15, 122/27, 123/13, 131/10
Ümmî Kemâl	6/78, 6/122, 6/164, 7/9, 19/7, 21/20, 22/5, 25/11, 27/18, 29/1, 29/11, 30/15, 30/18, 33/21, 34/24, 39/20, 60/24, 76/17, 89/8, 90/15, 110/33, 116-III/9, 116-V/11, 124/17, 128/9, 132/13

Sonuç

Anlamı kuvvetlendirmek, söyleyişi güçlendirmek, dikkat çekmek amacıyla kullanılan seslenmeler Kemâl Ümmî Divânı'nda sıkça görülen yapılardır. Şair bu amaçla ibadet, Allah sevgisi, ahiret, tasavvuf, ölüm, dünya hayatı, iyi ahlak gibi konularda düşüncelerini aktarmaya, okuyucuyu belli konular üzerine yoğunlaştırmaya çalışmıştır.

Seslenme yapılarının eserde çok fazla görülmesi şairin Allah'a, insanlara, soyut kavramlara başvurarak vermek istediği mesajı göstermektedir. Özellikle kişilerin makam, mevki ve meslek durumlarına, ruhsal ve karakteristik özelliklerine, tutum ve davranışlarına göre seslenerek insanları Allah'a inandırmayı, gerçeğe çağırmayı amaçlamaktadır. Şahıslara yönelik hitaplarda hem olumlu hem olumsuz vasıflar kullanılmış, bazı önemli hususlara dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Allah ve peygambelere

seslenerek de insanlara onlar aracılığıyla ahlaklı ve inançlı olmaları konusunda uyarılarda bulunmaktadır.

Dikkati çekmek, söyleyişi güçlü kılmak, anlamı pekiştirmek amacıyla kullanılan bu seslenmeler Kemâl Ümmî'nin dünya, ölüm, ahiret, tasavvuf, din gibi konular ile ilgili düşüncelerini aktarmaya, okuyucunun dikkatini belli konular üzerine yoğunlaştırmaya çalışma amaçlıdır.

Kemâl Ümmî Divânı'nda varlık, kişi, kavrama hitap edebilmek üzere birbinden farklı seslenme ifadeleri kullanılmıştır. Seslenme sözleri, yapısına göre sınıflandırıldığında 330 söz tespit edilmiş, muhataplarına göre ise 325 söz belirlenmiştir.

Seslenme ifadelerinin çoğunun başında ünlemler yer almaktadır. Ünlem + Kelime ve *Ünlem + Kelime Grubu* şeklinde 281 söz bulunmaktadır. Bu ünlemler kullanılarak seslenmesinin vurgusu artırılmaya çalışılmıştır. Bunlar bazı bölümlerde art arda tekrar edilmiş verilmek istenen mesaja dikkat çekmek istenmiştir.

Eserde *Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Kelimelerde* en fazla *Özel İsim* yapısı mevcuttur. 14 özel isim seslenme sözü olarak kullanılmıştır. *Tür İsmi*nde 6 ve *Nitelik İsmi*nde 2 söz mevcuttur. Bunlar içinde en çok seslenilen tür isimlerindeki *gönül* sözüdür. 53 kez kullanılmıştır.

Tablo 26 Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Kelimelerin Dağılımı

Seslenme Sözlerinin Türü	Seslenme Sözlerinin Sayısı
Özel İsim	14
Tür İsmi	6
Nitelik İsmi	2
Toplam	22

Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Kelime Gruplarında en fazla *Ünlem Grubu* bulunmaktadır. 281 *Ünlem Grubu* seslenme sözü olarak tespit edilmiştir. *Fiilimsi Grubunun* sayısı 16, *İsim Tamlamalarının* sayısı 2, *Sıfat Tamlamalarının* sayısı 2, *Özel İsim Grubunun* sayısı 1 ve *Ünvan Grubunun* sayısı 1'dir. Bu sözler içinde en çok tekrar edilen seslenme sözü, ünvan grubundaki *Kemâl Ümmî*'dir. 31 kez tekrar edilmiştir.

Tablo 27 Seslenme Sözü Olarak Kullanılan Kelime Gruplarının Dağılımı

Seslenme Sözlerinin Türü	Seslenme Sözlerinin Sayısı
Ünlem Grubu	281
Fiilimsi Grubu	16
İsim Tamlaması	2
Sıfat Tamlaması	2
Özel İsim Grubu	1
Ünvan Grubu	1
Toplam	303

Seslenme Ünlemi + Kelime Yapısında Seslenme Sözlerinde en fazla *Seslenme Ünlemi + Tür İsmi* sözleri tespit edilmiştir. 58 söz vardır. *Seslenme Ünlemi + Özel İsim* yapısının

sayısı 37, *Seslenme Ünlemi + Nitelik İsmi*nin sayısı 14'tür. Bu ünlem grubu içinde en çok *yâ Rab* seslenme ünlemi + özel isim sözü kullanılmıştır. 9 yerde tekrar edilmiştir.

Tablo 28 Seslenme Ünlemi+ Kelime Yapısındaki Seslenme Sözlerinin Dağılımı

Seslenme Sözlerinin Türü	Seslenme Sözlerinin Sayısı
Seslenme Ünlemi + Tür İsmi	58
Seslenme Ünlemi + Özel İsim	37
Seslenme Ünlemi+ Nitelik İsmi	14
Toplam	109

Seslenme Ünlemi + Kelime Grubu Yapısında Seslenme Sözlerinde *Seslenme Ünlemi + Sıfat Tamlaması* yapısı en çok görülen yapılardır. 54 söz belirlenmiştir. *Seslenme Ünlemi + Özel İsim Grubunun* sayısı 39, *Seslenme Ünlemi + Fiilimsi Grubunun* sayısı 25, *Seslenme Ünlemi + Bağlama Grubunun* sayısı 22, *Seslenme Ünlemi + İsim Tamlamasının* sayısı 15, *Seslenme Ünlemi + Diğer Yapıların* sayısı 9, *Seslenme Ünlemi + Kısaltma Grubunun* sayısı 5, *Seslenme Ünlemi + İkilemelerin* sayısı 2 ve *Seslenme Ünlemi + Ünvan Grubunun* sayısı 1'dir. Bunlar içinde en çok seslenme ünlemi + diğer yapılar biçimindeki seslenme sözlerinden *yâ gıyāse'l-müstağîsin* kullanılmıştır. 21 yerde tekrar edilmiştir.

Tablo 29 Seslenme Ünlemi+ Kelime Grubu Yapısındaki Seslenme Sözlerinin Dağılımı

Seslenme Sözlerinin Türü	Seslenme Sözlerinin Sayısı
Seslenme Ünlemi + Sıfat Tamlaması	54
Seslenme Ünlemi + Özel İsim Grubu	39
Seslenme Ünlemi + Fiilimsi Grubu	25
Seslenme Ünlemi + Bağlama Grubu	22
Seslenme Ünlemi + İsim Tamlaması	15
Seslenme Ünlemi + Diğer Yapılar	9
Seslenme Ünlemi + Kısaltma Grubu	5
Seslenme Ünlemi + İkileme	2
Seslenme Ünlemi + Ünvan Grubu	1
Toplam	172

Seslenme Sözlerinin Muhataplarında en fazla *Canlı Varlıklara Yönelik Seslenme İfadeleri* yer almaktadır. 158 söz tespit edilmiştir. *Allah'a Yönelik Seslenme İfadelerinin* sayısı 141, *Cansız Varlıklara Yönelik Seslenme İfadelerinin* sayısı 22 ve *Şairin Kendisine Yönelik Seslenme İfadelerinin* sayısı ise 4'tür. Seslenme sözleri muhataplarına göre değerlendirildiğinde en çok cansız varlıklara yönelik seslenme ifadelerinden *gönül* sözü kullanılmıştır. 53 yerde tekrar edilmiştir.

Tablo 30 Seslenme Sözlerinin Muhataplarına Göre Dağılımı

Seslenme Sözlerinin Türü	Seslenme Sözlerinin Sayısı
Canlı Varlıklara Yönelik Seslenme İfadeleri	158
Allah'a Yönelik Seslenme İfadeleri	141
Cansız Varlıklara Yönelik Seslenme İfadeleri	22
Şairin Kendisine Yönelik Seslenme İfadeleri	4

Kemâl Ümmî Divânı'nda seslenme sözü olarak en çok *gönül* sözü kullanılmıştır. 53 yerde tekrar edilmiştir. Bu sözün Divân'da devamlı tekrar edilmesi şairin tavsiye ve uyarı içeren bir öğretici üslubunun olduğunu göstermektedir. Şair bu sözü kullanarak kendi iç âlemiyle konuşmakta; nefis terbiyesini yaparak kendisini sorgulamaktadır. Bu durum onun sade, içten ve tasavvufi bir anlayışa sahip olduğunu gösterir. Şair gönül kelimesi dışında en çok *Kemâl Ümmî* ve *Ümmî Kemâl* diyerek kendisine seslenmektedir. Bu seslenmeler onun kendisiyle konuştuğunu, kendi duygu ve düşüncesiyle bir yargıya varmaya çalıştığını ifade etmektedir. Kişinin kendisiyle yaptığı hitaplar tasavvufta öğretici ve doğru yolu gösterme üslubunun benimsendiği gösterir. Dolayısıyla Kemâl Ümmî iç sesini şiirde yapısal bir unsur hâline getirerek şahsi bir şiir dili oluşturur. Ayrıca şair kendisine seslenerek tasavvufi deneyimini okuyucuya aktarmaya çalışmıştır.

Kemâl Ümmî Divânı'nda yer alan seslenme sözleri tasavvufi Türk edebiyatında Vesîletü'n-Necât ve Yunus Emre Divânı ile genel olarak benzer özellikler göstermektedir. Her üç eserde de seslenme sözlerinin başlıca muhatapları *Allah*, *peygamber*, *gönül* ve *nefistir*. Kemâl Ümmî Divânı'nda özellikle *gönül* seslenme sözünün çok tekrar edilmesi soyut kavramların kullanıldığını ve muhatap çeşitliliğinin diğer eserlere göre fazla olduğunu gösterir. Yunus Emre Divânı'nda Türkçe seslenme unsurları baskınken Kemâl Ümmî Divânı'nda Arapça ve Farsça kökenli seslenme unsurları çoktur. Vesîletü'n-Necât'ta seslenmeler daha düzenli ve sabit kalıplarla kullanılırken Kemâl Ümmî Divânı'nda seslenmeler daha çeşitli ve serbesttir.

Kaynakça

- Aktan, B. (2006). Kemâl Ümmî Dîvânı'nın Makâlât adlı yazması ve dil özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 20, 99-111.
- Alan, N. (2021). Yunus Emre Divânı'nda seslenme sözleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 23 (Yunus Emre ve Türkçe Özel Sayısı), 83-111.
- Altınova, M. ve Kandemir Ö., Ş. (2020). XV. yüzyıl şairlerinden Kemâl Ümmî'nin Kırk Armağan Mesnevisi. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*. 4/4, s. 888-949.
- Alyılmaz, S. (2015). Türkçenin söz diziminde seslenmeler ve seslenme öbekleri. *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 54, 31-50.
- Atabay, N., Kutluk, İ. ve Özel, S. (2003). *Sözcük türleri*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Balbaba, S. (2009). *Kemâl Ümmî Divânı (Tenkitli Metin-İndeks)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Bilgegil, M. K. (2009). *Türkçe Dilbilgisi*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Çatak, A. ve Vural, A. (2022). Tasavvufî düşüncede cennet ve cehennem telakkisi: Yûnus Emre ve Kemâl Ümmî örneği. *Sufiyye*, 13, 117-144.
- Demirbaş, M. (2017). Türkiye Türkçesi ağızlarında seslenme sözleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 6/4, 2154-2181.

Doğru, F. (2018). Seslenme sözleri ve genel Türkçe sözlüklerdeki görünümü. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19/1, 135-150.

Emre, A. C. (1945). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ediskun, H. (2017). *Yeni Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ergin, M. (1981). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Gülensoy, T. (1998). *Türkçe El Kitabı*. Kayseri: Kıvılcım Yayınları.

Hacıeminoğlu, N. (2005). *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat

Hengirmen, M. (2015). *Türkçe Dil Bilgisi*, Ankara: Engin Yayınevi.

Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Karaağaç, G. (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Karahan, L. (2010). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Karasu, B. (2023). Kemâl Ümmî, Şemseddîn-i Sivâsî ve Niyâzî-i Mısırî Divânlarında yer alan tasavvufî deyimler. *Turkish Studies-Language & Literature*. 18/2, 1035-1070.

Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Özezen, M. Y. (2004). Türkiye Türkçesi konuşma dilinde seslenme biçimleri üzerine gözlemler genel sınıflama. *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı*. Ankara: 2265-2276.

Özezen, M. Y. (2019). Türkçede seni/sizi seslenme sözleri ve Türkçede seslenme (vokatif) durumuna tarihsel bir bakış. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 8/2, 726-742.

Özer, N. ve Akcan, P. İ. (2022). Türkçede hitap ifadeleri: anlam ve sözcük türü temelinde bir ulamlama. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 7/1, 382-407.

Öztürk, D. (1991). *Kemâl Ümmî Divânı (Metin ve İndeks)*. Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Türkçe sözlük (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Uysal, B. (2022). Vesîletü'n-Necât'ta seslenme sözleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 24/3, 839-860.

Ünver, İ. (1986). Kemâl-i Ümmî. *Bolu İli Halk Edebiyatı Sempozyumu* (2-4 Mayıs 1986). Bolu: 21-28.

Yavuzer, H. (1997). *Kemâl Ümmî Divânı (İnceleme-Metin)*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yıldırım, N. (2017). Çağdaş Türk yazı dillerinde kadına yönelik hitaplar. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (Türklad)*. 1/1, 123-137.

Yıldırım, N. (2022). Yunus Emre'nin eserlerinde seslenme ifadeleri. *Dil Araştırmaları*. 30, 93-114.